

Istraživanje arhitektonske baštine

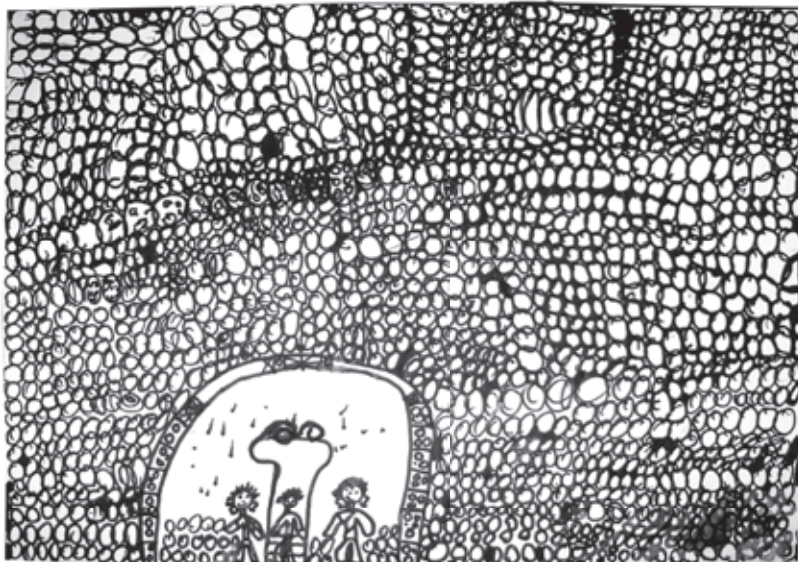
Biserka Zupčić, odgajateljica mentorica
Dječji vrtić Oblačić, Rijeka

Djeca su rođeni istraživači - ona žele dati smisao svijetu u kojem žive, žele sve dotaknuti, osjetiti, istražiti. Postavljaju pitanja o svemu što ih okružuje, kreiraju vlastite teorije i tumačenja. U članku pročitajte kako djeci možemo približiti arhitektonsku baštinu kraja u kojem žive.

Započinjemo gledanjem

Dječji vrtić 'Oblačić' na zapadnom dijelu grada Rijeke naš je drugi dom. Premda u potpuno gradskoj sredini, lociran je unutar arhitektonske okolice i društvene sredine u kojoj se isprepliću slojevi starog i novog, konzervativnog i modernog, ruralnog i urbanog,

čakavice i štokavštine. I sama zgrada našeg vrtića dio je arhitektonske baštine kao prva škola na tom području u kojoj su se od 1891. godine učila pismenosti zametska djeca. Dio našeg vanjskog prostora zauzima i dvorišna 'šterna' s autentičnim poklopcem i pumpom, koja datira iz daleke 1890.

Doživljaj šterna i kamene strukture ulica prikazan flomasterom

godine. Svaki izlazak iz vrtića prilika je za neposredan susret djece s prirodnim okruženjem. Vizualni govor i komunikacija djeteta s okolinom započinju gledanjem. Znati gledati i vidjeti nije isto. *Gledati* je proces koji podrazumijeva pokretanje osjetila, a *vidjeti* je misaoni proces. Željela sam da djeca stječu iskustvo promatrajući svijet oko sebe i sakupljajući informacije o svojoj okolini. To je praktičan pristup koji djetetu omogućuje dotaknuti stvari vlastitim rukama i zaključivati na temelju vlastitog doživljaja.

Zašto ovaj zid nazivaju suhozidom?

Iako smo često prolazili pokraj suhozida, različitih po visini i duljini, nisam pomišljala da bi kamen mogao kod djece izazvati znatiželju – no jednog me dana iznenadilo dječje pitanje: 'Zašto ljudi ovaj zid nazivaju suhozidom?'

Moja su očekivanja bila da će većina djece uočiti prazan prostor između kamenih elemenata, te svojim riječima zaključiti kako kamenje nije ničim povezano u konstrukciji zida, već je jednostavno 'na suho' posloženo. Odgovori su poništili moje pretpostavke jer je većina djece zaključila kako naziv 'suhozid' proizlazi iz činjenice da je zid potpuno suh zbog lijepog vremena, tj. nije moker – jer da je padala kiša, bio bi 'mokrozid'. Daljnja analogija bila je da se isti zid ljeti pretvara u 'suncozid', a zimi u 'snjegozid'. Uzela sam u obzir činjenicu da tijekom

istražujemo i stvaramo

Šterna na glavnom trgu

njihovih misli nije linearan, već često prividno nepovezan proces. Naime, ne radi se o *lošoj* logici zaključivanja, već samo *drukčijoj* logici. Željela sam djeci pomoći uspostaviti vezu između prethodnog i novog znanja na način da produbim mišljenje djeteta. Stoga sam ih potaknula da ponovno stupe u interakciju s fizičkom konstrukcijom suhozida i pokušaju otkriti način ili materijal koji povezuje kamenje – tada je došao trenutak konstrukcije novog znanja. Većina je djece putem vlastitog iskustva zaključila kako nema nikakve vezivne smjese. Čuđenje kao odraz djetetova viđenja svijeta vidljivo je u izjavi jednog dječaka: 'Čovječe, pa kako su to oni radili?'

Povratkom u vrtić, djeca su grafički prikazala svoje viđenje suhozida, crtajući ga olovkom ili crnim flomasterom. Dok mlađa djeca crtajući građenje suhozida uglavnom stvaraju nepovezane nizove, starija djeca obično te nizove povezuju. Nizovi oblika nekad teku ujednačeno, nekad se povećavaju ili smanjuju, dijele i nastavljaju. Dijete stvara strukturu. Negdje su oblici kamena tijesno zbijeni, negdje odvojeni. Crteže sam posložila u mapu, a djeca su pregledavajući radove s lakoćom prepoznavala tuđe

crteže, upravo po različitoj strukturi prikaza suhozida. Na zidnim panoima izložila sam umjetničke fotografije suhozida našeg primorskog kraja; onih koji ograđuju nečiji komadić zemlje, onih koji tvore prepoznatljive bakarske terase i onih koji tvore gromače oko naših maslinika. U vrijeme ovih aktivnosti čitala sam djeci priču Drage Gervaisa 'Morčić', pisanu čakavicom. Ritam i zvuk čakavskog narječja njima je isprva bio zabavan, a zatim su poželjeli i sami 'progovoriti'. U upitu 'Gdje živi Morčić?' (crni mačak koji je glavni lik priče) prepoznala sam mogućnost podržavanja početnog interesa djece za arhitektonsku baštinu, stoga je moj odgovor glasio: 'Morčić živi u Kastvu.'

Život u Kastvu

Odlazak u Kastav, gradić tipične primorske arhitekture i srednjovjekovne starine, organizirali smo nakon nekoliko dana. Za Kastav njegovi stanovnici kažu da je 'sličan svim primorskim gradićima, s dušom u kamenom gnijezdu.' Djeca su se slobodno kretala prostorom zahvaljujući činjenici da je jezgra gradića pješačka zona. Ta sloboda u istraživanju prostora omogućila je individualni ritam i raznolike načine doživljaja svakog djeteta. Usmjerali

Zaokupljenost izradom šterne

smo opažanje na arhitektonsko okruženje. Ono što će djecu najviše zaokupiti bit će život, funkcija i svojstvo oblika, a zatim slijedi zanimanje za dijelove oblika, veličine, materijale, detalje. Zidine Kastva dočekale su nas svojom visinom postignutom velikim kamenim blokovima, pa su djeca ulazak u gradić doživjela kao neki poseban privilegij.

Doživljaj važnosti *zidine* kao građevine koja je okruživala i branila gradić iskazan je dječjim crtežom na kojem je svaka zgrada postavljena na jaku horizontalnu crtu kao visinsku granicu nacrtane impozantne zidine. Likovni jezik djece omogućuje uvid u događanja u njihovoj svijesti. Boravak u kastavskoj *Loži* iskazan je trodimenzionalnim radovima djece, kombiniranjem drvenih oblika i neoblikovanog materijala. Iako je sposobnost stvaranja i izražavanja urođena svoj djeci, ona se javlja kao pretpostavka individualnog viđenja. Prema tome, likovne stvaralačke sposobnosti razvijaju se ili oslabljuju onoliko koliko je pojedinom djetetu omogućeno ili uskraćeno pravo njegove individualnosti. Sljedeći je arhitektonski punkt bio gradski ulaz – *portal* iznad kojeg je i kameni grb, koji se sa svake strane naslanja na kuće. Na crtežu je dijete flomasterom nacrtalo portal izdvojen u prostoru i time mu dalo veliku važnost nakon priče o nemogućnosti ulaska u gradić od sumraka do zore. U unutrašnjosti kućica u okruženju portala nacrtani su predmeti za svakodnevnu uporabu, što je naznaka ljudske prisutnosti i života. Hodali smo uličicama i doživljavali kamene strukture svim osjetilima. Gledali, dodirivali, osluškivali zvukove naših koraka po kamenim uličicama. Dijete stoji ispred zida, dodiruje ga i zaključuje da je dio u sjeni hladan,

a dio na suncu topao. Na svoj način spoznalo je termiku kamena. Škaline koje se penju ili spuštaju, uske i široke, strme ili blago položene. Volte čijom unutrašnjom stijenkou ruke mogu kliziti u duginom luku. Volte visoke, koje djeca ne mogu dosegnuti, ili one niske, pred kojima odrasli poslušno saginju glavu, a djeca kao da su u tunelu. Šterne su privukle nepodijeljenu pažnju, osobito velika šterna na glavnom gradskom trgu – Lokvini. Uz nju je vezana legenda o zločestom kastavskom kapetanu koji je tiranizirao siromašne stanovnike grada. Djeca su vrlo emocionalno doživjela ovu priču koju sam im prethodno čitala u slikovnici 'Si smo ga' (autorstvo učenika Osnovne škole Milan Brozović iz Kastva). Imali smo samo jedan primjerak slikovnice, pa ga je svaki dan posuđivalo drugo dijete po dogovoru, a roditelji su imali ulogu pripovijedača u obiteljskom okruženju. Povezanost legende sa šternom snažno se očituje u likovnim izrazima djece, osobito u radu djeteta koje je svoj crtež flomasterom nazvalo 'Šterna u koju su Kastavci bacili zločestog kapetana Morellija na velikom trgu'. Crtež prikazuje zamišljeni događaj smješten u središte trga čija je kamena struktura prikazana velikom strpljivošću i gotovo filigranskom tehnikom. U našem obilasku uočili smo i mnoge starinske lampadine pričvršćene na kastavske kuće. Dijete je svoje poimanje važnosti lampadina prikazalo crtežom na kojem je lampadina nestvarno velika i neproporcionalna u odnosu na ostale objekte, jer je njezina uloga osvjetljavanja puta vrlo značajna. Na crtežima urezanim na gipsanim pločama dominiraju i izmjenjuju se upravo ovi doživljeni elementi kamene arhitekture.

Djeci se svidjela i mala srednjovjekovna crkva na trgu Lokvina, a zatim smo krenuli prema glavnoj gradskoj crkvi sa zvonikom. Stojeći u podnožju zvonika, dijete gleda duž njegove visine i s čuđenjem otkriva da se čini kako se zvonik sve više sužava prema vrhu. Čuđenje kod djece uvijek znači trenutak intenzivne zaokupljenosti, a to znači da je dijete nešto uočilo prvi

Čuđenje kod djece uvijek znači trenutak intenzivne zaokupljenosti, a to znači da je dijete nešto uočilo prvi put ili da nešto otprije poznato vidi na nov način.

put ili da nešto otprije poznato vidi na nov način. Nakon višesatnog obilaska jedinstvenog prostora kastavske arhitektonske baštine, ponijeli smo svoje dojmove u vrtić kao vrijednu prtljagu.

Raspakiravanje vrijedne prtljage

U našem likovnom centru oformili smo nekoliko malih radionica sa širokim radnim plohami i policama za privremeno odlaganje radova.

Ponudila sam djeci nekoliko različitih tehnika, odnosno podloga, materijala i pribora. Rad je bio višednevan, na način da je dijete koje želi pauzirati s radom uvijek moglo odložiti rad i nastaviti raditi na njemu kasnije. Materijal je djeci bio dostupan u svakom trenutku. Neka djeca utrošila su u svoje likovne radove i nekoliko sati. Unutarnja motivacija bila je vrlo visoka. Dijete je bilo rasterećeno bilo kakvih očekivanja, procjena i uspoređivanja. Djeci su ponuđene sljedeće tehnike:

- crtanje tehnikom grebanja drvenim štapićem po podlozi premazanoj masnom bojom (tehnika grataža);
- crtanje flomasterom na glatkom papiru;
- crtanje na gipsanoj ploči, grebanje čavličima, patiniranje crteža;
- pjeskarenje kremenim pijeskom na crijepu;
- trodimenzionalno modeliranje lijepljenjem drvenih oblika i neoblikovanog materijala;
- trodimenzionalno modeliranje povezivanjem kamenčića smjesom, na ploči bunje.

U radu su nam se otkrile neke specifičnosti vezane za tehnike koje smo prvi put primijenili:

- potrebno je istražiti što će najbolje povezati kamenčiće za prostornu konstrukciju – najboljim se vezivom pokazala smjesa koju koriste keramičari za unutrašnje uređenje, tzv. flexi smjesa;

- miješanje gipsa s vodom nije bilo uspješno u omjeru koji je naveden u literaturi, pa smo metodom pokušaja pronašli idealan omjer;
- gips se jako sporo suši kad vani pada kiša;
- za struganje gipsa najbolje je koristiti čavličice – male ako želimo tanki trag i velike ako želimo debeli trag;
- najbolju patinu dobit ćemo miješanjem masne žute zemlje s vodom, dok se otopine zemlje crnice i humusa razlijevaju podlogom;
- isprobavajući kako ostaviti tanki trag ljepila za pjeskarenje koristili smo male plastične bočice, iglom probušenog vrha;
- pri izradi kućica najbolje vezivo za drvo je 'Drvofix' ljepilo, ali ono ne pričvršćuje sintetičku spužvu niti plastične slamke – to uspijeva s 'UHU' ljepilom;
- za izradu poklopca šterne bolja je brzосуеа 'DAS' masa od gline, a za izradu vijenca šterne najpodatnija je cvječarska žica.

Rješavajući problem crtanja unutar udubljene površine crijepa djeca koriste različite strategije. Najstarija djevojčica (6,5 god.) prilagođavala je rad podlozi, a najmlađa (5,5 god.) je riješila problem naginjući crijep na onu stranu na koju je upravo crtala.

Na kraju...

Gledanjem i prepoznavanjem primjera arhitektonske baštine u svom neposrednom okruženju, razvijamo odnos poštovanja i njegovanja baštine. Nenametljivim potvrđivanjem vrijednosti dječjeg likovnog rada dijete dobiva potvrdu da je sposobno, da može i zna biti kreativno, i to mu daje osjećaj sigurnosti. U takvoj se atmosferi likovno stvaralaštvo događa prirodno i lako, poput disanja. Dijete spoznaje da su njegove ruke i mašta najbolji senzor i oruđe za rad. No ovu iskr u djetetu treba potaknuti.

istražujemo i stvaramo